

MAPA UDÁLOSTÍ V SOCIÁLNÍM ZAČLEŇOVÁNÍ ZA ROK 2019

**MAPA UDÁLOSTÍ
V SOCIÁLNÍM
ZAČLEŇOVÁNÍ
ZA ROK 2019**

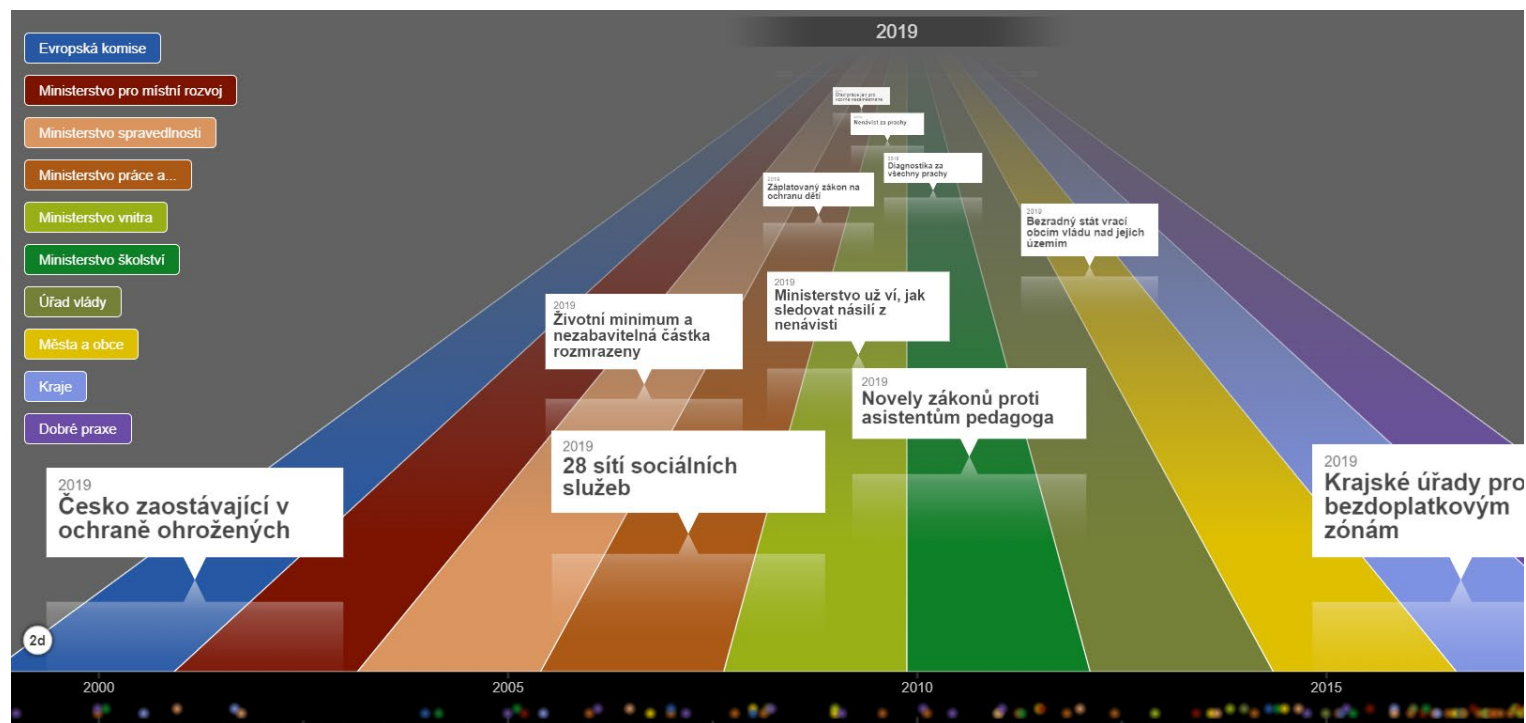
Obsah

Úvod	3
Vláda	7
Ministerstvo práce a sociálních věcí	9
Ministerstvo pro místní rozvoj	16
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	18
Ministerstvo spravedlnosti	25
Ministerstvo vnitra	30
Obce	33
Kraje	36
Evropská komise	38

Všechny odkazy a digitální verze dokumentu jsou
k dispozici na www.socialniinkluze.cz

MAPA UDÁLOSTÍ V SOCIÁLNÍM ZAČLEŇOVÁNÍ ZA ROK 2019

Rok 2019 v Česku: Institucionální ochrana lidských práv a sociální inkluze se rozpadla

Ministryně práce a sociálních věcí z České strany sociálně demokratické se postavila do čela honu na chudé lidi v sociálně vyloučených lokalitách. Doposud nikdy se žádný ministr resortu, který řídí sociální politiky v Česku, včetně pomoci v hmotné nouzi pro ty nejchudší a nejvíce sociálně vyloučené, tak ostře nevyhranil vůči potřebám nejslabších lidí jako Jana Maláčová.

MAPA UDÁLOSTÍ V SOCIÁLNÍM ZAČLEŇOVÁNÍ ZA ROK 2019

Pro svůj „boj proti chudobě“ našla v září roku 2018 jméno: „Patnáctero opatření proti obchodu s chudobou“. Označení, které se stane symbolem úpadku veřejných sociálních politik. A také symbolem bezradnosti a populismu několika posledních vlád. Patnáctero vzniká nahodile, politickou silou premiéra, který vyjede na sever Čech, projde se po zničeném litvínovském sídlišti Janov, vrátí se do Prahy a po dvouhodinovém jednání s ministryňmi Dostálovou a Maláčovou je na stole hotový plán, jak to všechno vyřešit. Jde o soupis nesourodých nápadů, které se cestou na papír ještě několikrát během následujících týdnů změní.

Co na tom, že ve stejný čas má vláda stále ještě platnou Strategii boje proti sociálnímu vyloučení postavenou na analýzách a znalosti situace v obcích? Nebo hotový, ale v parlamentu zablokovaný zákon o sociálním bydlení? Co na tom, že ve stejnou chvíli vláda rozhoduje o úpadku Agentury pro sociální začleňování do bezvýznamnosti jejím odsunutím na resort místního rozvoje? A že se rozpadá poslední funkční institucionální ochrana lidských práv v Česku, když prezident Miloš Zeman po extempore s kandidaturou Heleny Válkové (v té době již vládní zmocněnkyně pro lidská práva, v jejíž komunistické minulosti je skryta také spolupráce s prokurátorem odpovědným za politické procesy v 50. letech) chystá „tah Křečkem“, totiž Stanislavem Křečkem – dlouholetým paralyzátozem úřadu ombudsmana na pozici

jeho zástupce, který je na začátku roku 2020 do čela tohoto důležitého úřadu skutečně zvolen. To vloni v září nezajímalo ani premiéra Andreje Babiše, ani ministryni Janu Maláčovou. Ti stáli před kamerou a deklamovali, že oni s obchodníky s chudobou zatočí...

Úplně stranou veškeré pozornosti zůstalo tiché zrušení zmíněné vládní Strategie boje proti sociálnímu vyloučení. Dokumentu, který poprvé vláda schválila na popud Agentury pro sociální začleňování v roce 2011, a který obsahoval 80 konkrétních opatření systémové povahy: od změn v legislativě, přes opravy klíčových systémů v zaměstnanosti, bydlení, vzdělávání, sociální podpoře a bezpečnosti, až po podpůrná opatření pro obce s vyloučenými lokalitami. Navazující strategie v roce 2015 sice od řady opatření ustoupila, ale stále obsahovala některé zásadní cíle, jejichž význam při pohledu na zoufalé Patnáctero narůstá. Například si kladla za cíl dostat z ubytoven 6 tisíc rodin s dětmi, zatímco Patnáctero požaduje za špatnou školní docházku odejmout dávky na bydlení.

Položme si vedle sebe Patnáctero a Strategii boje proti sociálnímu vyloučení. Těžko hledat komplexnější důkaz o nekompetenci ministryně práce a celé vlády v přístupu k sociálnímu vyloučení. Strategie vznikala v letech 2010-11 téměř dva roky, na její přípravě pracoval víc než desetičlenný koordinační tým a šest pracovních skupin odborníků ze všech

MAPA UDÁLOSTÍ V SOCIÁLNÍM ZAČLEŇOVÁNÍ ZA ROK 2019

úrovni – pracovníků z terénu, zástupců měst a obcí, krajů, ministerstev. Vycházely z desítek analýz, shromažďovaly data, navržená opatření mezi sebou provazovaly tak, aby se doplňovala a řešila situaci sociálně vyloučených lidí celostně.

Když pak strategii schválila vláda, každého půlroku svolal ředitel Agentury koordinační jednání náměstků ministerstev, která měla opatření naplňovat. Těm se ale do náročných opatření nechtělo a většinu jich nakonec splnit odmítly (přestože je předtím přijaly a zavázaly se plnit) a vláda se od řešení znovu odvrátila.

Stříh: jsme o osm let dál, situace ve vyloučených lokalitách se zhoršila a je jich dvakrát tolik, vláda a sněmovna stihly za tu dobu připravit desítky legislativních zmetků (především v oblasti hmotné nouze), které nevyvážily ani ty největší pokroky (novela školského zákona zavádějící nárokovou podporu všem dětem) a řešení se znovu vzdálilo. Nejen proto, že se nůžky mezi podrozvinutými periferiemi a centry znovu rozevřely. Nejen proto, že v dluhové pasti uvízly stovky tisíc domácností, které ještě v roce 2011 exekuci na krku neměly. A nejen proto, že stále více lidí bydlí u obchodníků s chudobou, častěji než dříve bez podpory dávkou, ale jen za peníze vydělané prací na černo. Ale především proto, že samotní lidé v sociálním vyloučení jsou mnohem zdevastovanější a instituce si s nimi nevědí rady. To, co potřebují, aby se dokázali postavit na nohy,

jim stát ani obce nenabízí, a ve většině případů ani nabídnout nechtějí.

Patnáctero je tím nejhorším, co česká vládní politika za posledních třicet let v sociální oblasti vyprodukovala. Za prázdným heslem o boji s obchodníky s chudobou je seznam restrikcí, které – pokud by se všechny najednou aplikovaly (a to je na začátku roku 2020 stále ve hře!) – během několika týdnů či měsíců zničí desítky tisíc sociálně vyloučených lokalit, odstřihnou je od jakékoliv pomoci a podpory a definitivně pohrbí již tak titěrné šance dětí, že se z chudoby svých rodičů vymaní.

Novodobá sociální politika má podle Patnáctera stát na odebrání dávek na bydlení rodinám, kde děti zameškají školní docházku více než 100 hodin za pololetí, anebo jejich rodiče jen nepřinesou včas ukázat na úřad vysvědčení. Zavádí jakési plošné opatření obecné povahy k nedostupnosti dávek podpory bydlení, podle kterého mohou obce bez odůvodnění vykolíkovat na svém území místa, kde lidé na dávku nedosáhnou, anebo ji dostanou nepřiměřeně nízkou. Dávky na bydlení se vůbec smrsknou tak, že na mnoha místech v Česku nebudou v potřebné výši k dispozici nikomu, tedy nejen sociálně vyloučeným, ale ani seniorům, samozivitelům, lidem s nízkými příjmy nebo hendikepovaným. A za maření spolupráce s Úřadem práce,

což je mj. například nedostavení se na sjednanou schůzku, lidé zůstanou bez podpory nově ne 6, ale možná 9, anebo rovnou 12 měsíců, to podle toho, zda projde návrh ODS, SPD, nebo ČSSD.

Patnáctero zahltilo veřejný prostor a kapacitu novinářů i expertů, a tak se za ním, ve stínu, skrývají další potenciální problémy: například školství chce stůj co stůj seškrtnat osvědčené asistenty pedagoga a místo toho, aby metodicky posilovalo slibně se rozvíjející inkluzi v českých školách, se ji chystá přiškrtit vznikem revizních pracovníků, kteří budou moci škrtnat nároková podpůrná opatření pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, tedy i z vyloučených lokalit.

Zaniklo, že oslavovaná novela insolvenčního zákona nepřináší efekt významného nárůstu insolvenčních řízení nejchudších domácností. A že o program Výstavba, premiérem a ministryní pro místní rozvoj prezentovanou náhražku zákona o sociálním bydlení, obce nemají zájem a největší rozruch tak vzbudili radní Mostu, kteří z něj chtěli zaplatit výstavbu unimobuněk v Cha-nově.

Veřejná sociální politika v Česku se dostala do stavu, ve kterém se úsilí těch, kdo pracují s lidmi v terénu, a těch, kdo se sociálním začleňováním profesionálně zabývají, smršlo na

odpor proti většině vládních novinek, aby zůstala zachována alespoň současná úroveň podpory, už tak nedostatečná. Energii a práci lidí, kteří pracují na sociální inkluzi v Česku, tak vláda nejenže neumí využít, ale ještě ji vysává a rozměňuje v nerovném souboji o základní východiska sociálních politik.

Vláda

ROZPAD INSTITUCIONÁLNÍ OCHRANY LIDSKÝCH PRÁV

Od února je novým ombudsmanem [Stanislav Křeček](#). Nominant prezidenta Zemana, bývalý zástupce Anny Šabatové, který svou dosavadní praxí v úřadu a veřejnými vystoupeními zřetelně prokázal, že nehodlá respektovat zavedený kurz úřadu, který před ním nastavili Otakar Motejl, Pavel Varvařovský a Anna Šabatová, ani se podílet na aktivní ochraně lidských práv a jednat proti systémové diskriminaci.

Nástupem Křečka do úřadu byla dovršena demontáž institucí ochrany práv v Česku. Lidská práva z kompetenčního hlediska ochraňují především dva úřady. Veřejný ochránce práv, který chrání občany proti zvláštnímu státu a veřejných institucí a je z povahy věci apolitický, a zmocněnec vlády pro lidská práva, který je naopak politickým úřadem a lidská práva by měl reprezentovat při jednáních vlády. Oba úřady se drolí a s tím i institucionální ochrana lidských práv v Česku.

Novou zmocněnkyní vlády pro lidská práva se v květnu 2019 stala Helena Válková. Svým veřejným vystupováním nejprve vzbuzovala dojem zájmu o ochranu lidských práv. Bez

ohledu na to, že při její pozdější nominaci na ombudsmanku vyšlo najevo, že spolupracovala mj. s Josefem Urválkem, komunistickým prokurátorem procesů politických vězňů v 50. letech, se postupně projevuje, že není s to hájit agendu lidských práv účinně a přiměřeně funkci a podléhá politickým zadáním předsedy vlády. Nezabránila rozpadu sekce ochrany lidských práv a umožnila odklon Agentury pro sociální začleňování z Úřadu vlády na Ministerstvo pro místní rozvoj. Zapříčinila rozpad odborné skupiny pro osoby s poruchou autistického spektra. Nebránila v přijetí Patnáctera boje proti chudobě a rozpadu dávkového systému (viz [Likvidační revize dávek na bydlení](#)). Přestože to označila za svou prioritu, nedokázala zlepšit institucionální ochranu práv dětí. Sekce pro lidská práva je tak nadále pod politickým vlivem vlády, kterou ochrana lidských práv nezajímá.

Rozklad Úřadu veřejného ochránce práv byl složitější a roztáhl se do celého roku 2019. Hlavním hybatelem rozvratu byl prezident Zeman, který v únoru nominoval na nového zástupce ombudsmana Zdeňka Koudelku, mj. architekta Klausovy amnestie z roku 2003 nebo exekutivního řádu z roku 2000. To způsobilo masivní odpor osobností veřejného života a Koudelku sněmovna nezvolila. Volba se protahovala do podzimu, kdy se zástupkyní ombudsmana stala Monika Šimůnková.

To již také Senát i prezident prezentovali své kandidáty na pozici ombudsmana. Zeman nejprve nominoval zmocněnkyni Válkovou, která se veřejně vyfaulovala již zmíněnou kauzou spolupráce s Urválkem, a Zeman mohl znovu vyslat do volby Stanislava Křečka.

V únorovém finále volby proti sobě stáli Stanislav Křeček a nominant senátu Vít Alexander Schorm, zástupce ČR u Evropského soudu pro lidská práva, nezávislý a kvalifikovaný odborník usazený v agendě ochrany lidských práv. Hlasy ANO, SPD, KSČM a také části ČSSD byl ombudsmanem zvolen Stanislav Křeček.

Vzhledem k tomu, že ombudsman a jeho zástupce si mezi sebe dělí jednotlivé agendy, přispěchala Monika Šimůnková s návrhem, aby jí Křeček svěřil agendu diskriminace, jejíž funkčnost chtěla zachovat. To ale nový ombudsman obratem odmítl a oznámil, že chystá personální změny v týmu, jež označil v narážce na nacistické čistky z 30. let 20. století „nocí krátkých nožů“. První, koho se rozhodl odvolat, byla uznávaná expertka, ředitelka právní sekce Petra Zdražilová, která v úřadu působí 17 let.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

LIKVIDAČNÍ REVIZE DÁVEK NA BYDLENÍ

Když MPSV hledalo zdroje pro zavedení zálohovaného výživného, navýšení rodičovského příspěvku, důchodů a životního minima, dostalo se opět, jako vždy v minulosti, k „dávkám v nezaměstnanosti“. Tak vláda v letech 2018 i 2019 říkala nepojistným dávkám na bydlení a pomoci v hmotné nouzi. Jedině tam se prý dá škrtat, protože každý ví, že tyto dávky jsou zneužívány. Skutečná podpora v nezaměstnanosti je přitom dávkou pojistnou, na niž si každý nezaměstnaný musí nejprve „vydělat“ vlastními odvody na státní politiku zaměstnanosti v době, kdy je zaměstnán, jinak na ni nárok nezíská.

Dávky na bydlení a dávky pomoci v hmotné nouzi nejsou zaměřeny na nezaměstnané, ale obecně na nízkopříjmové osoby. Většina jejich příjemců nejsou lidé praceschopní, ať už z důvodu věku, zdravotního stavu, osobní péče o děti nebo o jiné blízké osoby. Navíc, mnohé osoby v hmotné nouzi pracují, ale mají velmi nízké příjmy.

Úřad práce ČR provedl od ledna do prosince 2019 celkem 221 162 [šetření zaměřených na oprávněnost pobírání těchto dávek](#). Z tohoto počtu šetření vyplynulo 767 zamítnutí nových žádostí o některou z dávek hmotné nouze a 1 574 odejmutí dávky, celkem tedy 2 341 nepřiznaných nebo odejmutých dávek. Zneužívání, resp. nepotřebnost dávky byla shledána u pouhého 1 % zkontrolovaných případů, z čehož vyplývá, že argumentace zneužíváním dávek je neplatná, a Úřad práce dlouhodobě intenzivně kontroluje oprávněnost podpory.

Dávky hmotné nouze představovaly za rok 2018 v souhrnu čerpání 5,3 mld. Kč z celkového objemu 539 mld. Kč, tedy jedno procento. Balance za rok 2019 je dokonce jen 4,4 mld. Kč na pomoc v hmotné nouzi versus 583 mld. Kč na dávky celkem.

Na počátku roku 2019 stálo MPSV před nerovnicí, kdy mělo z 9,6 mld. Kč vyplacených na obě dávky na bydlení (doplatek z hmotné nouze a příspěvek ze státní sociální podpory) ušetřit na navýšení důchodů a rodičovského příspěvku, které dohromady ve stejné době představovaly náklady 448,4 mld. Kč. Bylo zjevné, že to o dva matematické řády nevychází, přesto se MPSV do revize dávek na bydlení pustilo.

V únoru 2019 vydalo MPSV [Východiska pro diskuzi k revizi systému nepojistných sociálních dávek](#), v nichž veřejnosti

představilo dílčí změny v obou dávkách na bydlení, ale zároveň popřelo, že by se tyto dávky měly sloučit. To platilo jen do června 2019, kdy ministryně seznámila poslance se záměrem obě dávky na bydlení zrušit a připravit [zákon o novém přídavku na bydlení](#), který je nahradí.

Krátce na to unikla z MPSV první verze paragrafového znění návrhu zákona o nové dávce. Po prvních reakcích odborné veřejnosti přistoupilo ministerstvo alespoň k diskuzím u kulatého stolu, byť byly rámované problematikým Patnácterem boje proti obchodu s chudobou (viz samostatný bod) spíše než diskuzí nad novým návrhem řešení nedostupnosti bydlení pro nízkopříjmové. Kulaté stoly probíhaly v rozsahu osmi celodenních setkání, aniž by ministerstvo návrhy z těchto jednání pro novou konstrukci dávek podpory bydlení náležitě využilo.

Zákon o přídavku na bydlení procházel ještě na přelomu roku bouřlivým připomínkovým řízením, ve kterém se resorty, obce a další připomínková místa shodla nad nesmyslností návrhu odebrání dávky na bydlení rodičům dětí, které mají 100 a více zameškaných hodin školní docházky za pololetí. To by měl nově posuzovat úřad práce podle vysvědčení, a neřešit přitom důvody možného záškoláctví ve spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí, jako je tomu u dávek pomoci v hmotné nouzi a jedné z dávek státní sociální podpory.

Dalším problémem návrhu je možnost obcí zablokovat veškeré dávky vyplácené do ubytoven na svém území nebo snížit dávky na blíže nedefinované oblasti blíže nedefinovaným způsobem. Hlavně ale vadí plán MPSV opustit normativy na bydlení ve prospěch těžko využitelných hodnotových map Ministerstva pro místní rozvoj, které ale ve většině obcí sníží nejvýše uznatelné nájemné, někde i velmi dramaticky až na 3 nebo 9 korun na metr čtvereční. (detailněji [zde](#))

28 SÍTÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

S koncem volebního období vlády v roce 2017 padla pod stůl také novela zákona o sociálních službách. Vláda ji sice schválila, ale sněmovna ji – tak jako zákon o sociálním bydlení – zablokovala.

Nebyla to žádná škoda: novela vzbuzovala kontroverze a to nejpodstatnější, tedy navýšení příspěvku na péči ve III. a IV. stupni závislosti, o rok později senátním návrhem dílčí novely zákona prošlo.

V roce 2019 začalo ministerstvo pracovat na „velké“ novele zákona znovu. Resp. oprášilo řadu námětů z minula, na mnohé zapomnělo, jiné zásadní změny přibýly. Obsah aktuální novely, která je stále v legislativním procesu na konci meziresortního připomínkového řízení (zatěžkána desítkami nevypořádaných zásadních připomínek mnoha ministerstev – například financí či zdravotnictví, a především odporem drtivé většiny krajů), je velmi odlišný od té minulé. Jak je to možné? Nejvyšší úřednický aparát, který má služby na ministerstvu na starosti, se nezměnil, situace v terénu neprošla žádnou extrémní proměnou. Přesto se ministerstvo chystá novelu uchopit jinak. Už jen toto ukazuje na bezkonceptnost plánovaných zásahů do legislativy. Ministerstvu chybí vize, jak chce služby v Česku rozvíjet, přibližovat a přizpůsobovat potřebám lidí.

MPSV upustilo od záměru na úplnou změnu druhů služeb, který dominoval novele před dvěma lety. A naopak se rozhodlo otočit kormidlem organizování a financování sítě služeb a převzít si jej od krajů zpět do své kompetence, jako to bylo před rokem 2015.

Návrh novely původně počítal s rozmnožením sítí na 28: 14 tzv. rozvojových – krajských, bez garantovaného financování, a 14 „národních“ sítí na území krajů s garantovanými zdroji. Po tvrdé kritice ministerstvo překotně zrušilo návrh na zrod 14 rozvojových sítí a z návrhu je škrtnuto. Zůstalo jen 14 garantovaných sítí.

Z návrhu však není jasné, co „garantované sítě sociálních služeb“ garantují a komu. Lze dovodit, že jedinou garancí je to, že poskytovatel bude mít nárok na nějakou dotaci. Garance ale není ve vztahu k osobám, jimž má být služba zajištěna, protože není řečeno, zda garantovaná síť „garantuje“ i dostupnost, což by mělo být zásadní.

Vzhledem k tomu, že náklady na služby mají být garantované pouze ze 70% (mzdové a platové nároky), přišlo ministerstvo podtlakem odborné veřejnosti s návrhem doplnění koeficientu, o který se dotace pro poskytovatele bezúhradových (tedy především terénních a ambulantních) služeb navýší také pro zajištění provozních nákladů.

Bez tohoto koeficientu (jehož konečné parametry stále nejsou známy) by mohlo dojít k úpadku významné části terénních a ambulantních služeb, působících zejména v těžkých podmínkách sociálně vyloučených lokalit.

Ministerstvo se chystá legislativně zafixovat náklady na financování sítí služeb tak, aby neklesaly. To se potkalo s příkrým odporem ministerstva financí. Současně však MPSV limituje meziroční nárůst prostředků na služby (podle jejich druhů mezi 2-5 %), což může být zcela v rozporu se zjištěnými potřebami uživatelů v terénu, jež mohou být – například v důsledku bezkonceptní změny dávkového systému (viz [Likvidační revize dávek na bydlení](#)) – výrazně vyšší.

Dodejme, že ministerstvo nadále drží užitečný záměr zavést minimální personální a materiálně-technický standard jednotlivých služeb, což lze ocenit; tyto standardy však dosud nejsou známy.

Novelou dojde k dílčím úpravám některých služeb (např. se nesmyslně sloučí asistenční a pečovatelská služba, nebo zaniknou stacionáře a místo nich vznikne odlehčovací služba, již však lze poskytovat pouze po 90 dnů v roce!), některé nové přibudou. Ministerstvo definuje komunitní služby, ale žádným způsobem je nezvýhodní oproti velkokapacitním pobytovým službám. Ministerstvo se také vrací k definici nucené správy nad pobytovými službami v případě ohrožení ... a k řadě úprav v registraci.

Nedostupnost služeb v řadě odlehlých lokalit se novelou neřeší. Naopak: z národní úrovně to může být do vyloučených

lokalit výrazně dál, než v některých osvětlených krajích, jako například v Moravskoslezském, Olomouckém či Pardubickém, kde už se plánovat rozvoj služeb, a pak je také financovat, za posledních pět let docela dobře naučili.

ÚŘAD PRÁCE JEN PRO VZORNÉ NEZAMĚŠTNANÉ

V roce 2019 byla Česká republika stále v čele žebříčku zemí EU se svou prakticky nulovou nezaměstnaností (2,9 % v prosinci 2019 podle metodiky Eurostatu). Heslo „Kdo chce, práci si najde“, bylo omíláno kdejakým politikem jak při nastavování státního rozpočtu, který na aktivní politiku zaměstnanosti stanovil historicky nejnižší částku jedné miliardy, tak při vymýšlení, jak dostat do zaměstnání nezaměstnané, jejichž počet dávno klesl pod počet volných pracovních

MAPA UDÁLOSTÍ V SOCIÁLNÍM ZAČLEŇOVÁNÍ ZA ROK 2019

míst. Místo nasazení účinných nástrojů k odstranění bariér znevýhodněných pro vstup do legálního zaměstnání byl jako obvykle přijat plán zvýšit tlak na jejich vyřazování z evidence úřadu práce. Je totiž snadnější problém odsunout než jej řešit. Voliči tomu navíc zatleskají. Pokud se to tedy nedotkne zrovna jich.

Sešly se hned tři návrhy na delší vyřazování z evidence úřadu práce než na dosavadní tři nebo šest měsíců. Jeden návrh podala už koncem roku 2018 ODS, když její poslanci navrhli, aby o nárok na dávky v hmotné nouzi přišli jejich poživatelé za opakovaný přestupek nebo při pravomocném podmíněném či nepodmíněném trestu (do nástupu do vězení) až na dobu 12 měsíců. Koncem roku 2019 přišla s podobným návrhem odepření pomoci v hmotné nouzi na 12 měsíců extrémistická SPD. Oba návrhy změny zákona o pomoci v hmotné nouzi se nyní pohybují ve Sněmovně a jsou živnou půdou populistů pro vyjadřování nenávisti k chudým, zaměňovaným za líné nezaměstnané, byť většina osob v hmotné nouzi jsou lidé zaměstnaní nebo na trhu práce neaktivní dle definice Mezinárodní organizace práce. Jinak, a přitom nápadně podobně, na to šlo MPSV řízené ministryní za ČSSD, které podalo návrh na změnu zákona o zaměstnanosti, kde se za opakované porušení povinností nezaměstnaných navrhuje vyřazení z evidence úřadu práce na 9 měsíců.

Efekt má být stejný: nezaměstnaní přijdou na dobu delší než dosud o zdravotní pojištění a o nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi. MPSV se nijak nepoučilo z požadavků kanceláře veřejné ochránkyně práv a několika rozsudků Nejvyššího správního soudu, aby naopak sankční vyřazování zmírnilo tím, že budou pochybení uchazečů o zaměstnání posuzovat individuálně, s přihlédnutím k okolnostem a snaze pochybení uchazeče odvrátit.

Důvodem pro vyřazení z evidence bývá stále častěji tzv. maření nástupu do zaměstnání, například i jen tím, že uchazeči v kontaktu s potenciálním zaměstnavatelem vyjádřili obavu ze špatného dopravního spojení nebo svého zdravotního stavu ve vztahu ke konkrétní profesi. „Mařením součinnosti“ s úřadem práce s následkem šesti a v budoucnu třeba i devíti měsíců odstavení od jakékoli pomoci státu ale může být i jen to, že doklad o nemoci nedoručí uchazeč v den, kdy jej od lékaře převzal, ale až v den následující, nebo že si špatně zapíše datum další kontaktní návštěvy na úřadu práce a dostaví se na ni jiný den nebo hodinu.

Úřad práce ČR se ve svých tiskových zprávách opakovaně nechlubí zavedením lepších nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, podpory sociálního podnikání ani zvýšením své tržní úspěšnosti při uplatnění nezaměstnaných na trhu práce, ale výhradně [počty sankčně vyřazených](#)

a [nepřiznaných nebo odejmutých dávek pomoci v hmotné nouzi](#). „Od ledna do prosince 2019 ÚP ČR sankčně vyřadil 85 813 klientů“. „Od ledna do prosince 2019 ... ÚP ČR zamítl 767 nových žádostí o některou z dávek hmotné nouze a odejmul 1 574 už vyplácených dávek“.

Opakujeme, že dávky v hmotné nouzi nejsou „dávkami v nezaměstnanosti“, ale slouží chudým nepracujícím stejně jako těm pracujícím. Poměr mezi sankčně vyřazenými nezaměstnanými a poživateli chudinských dávek, kterým byly tyto dávky v průběhu roku 2019 odebrány nebo nepřiznány (86 tisíc ku 2 tisícům), jasně ukazuje, že praceschopnými uchazeči o zaměstnání většina poživatelů chudinských dávek není. Selhávající aktivní politika zaměstnanosti, která si neví rady s uchazeči o zaměstnání, kterým ve vstupu na trh práce brání objektivní překážky, by měla být konečně nahrazena funkčními nástroji v podobě dostupného zaměstnávání s doprovodnými službami coby základu intervence pro znevýhodněné nezaměstnané. Poradenství, asistovaný nástup do zaměstnání a podpora setrvání na trhu práce, včetně služeb pomoci s dluhy a motivačních příspěvků pro zaměstnavatele, by neměly být jen projektovými výstřelky hrazenými z evropských zdrojů, ale musí se stát samozřejmou součástí postupů úřadů práce.

Více info [zde](#).

ZÁPLATOVANÝ ZÁKON NA OCHRANU DĚTÍ

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o SPOD) byl novelizován opakovaně, poslední významná změna se váže k roku 2013. Také v průběhu roku 2019 ministerstvo práce postupně svolávalo konzultace s odborníky i poslanci, aby připravilo návrh tzv. malé novely zákona o SPOD, která by řešila nejpalčivější problémy: narovnání odměn pěstounů na přechodnou dobu a státního příspěvku na výkon pěstounské péče, navýšení financí, které jdou na péči o děti ve ZDVOP (zařízení pro děti vyžadující okamžitou péči) a zavedení zaopatřovacího příspěvku pro mladé dospělé opouštějící ústavní nebo pěstounskou péči.

Podpora náhradní rodinné péče narůstala po roce 2013 díky navýšení odměny pěstounů, ale především díky zavedení jejich dostatečné podpory od doprovodných organizací. Počty pěstounů i umístěných dětí stouply o třetinu, na zhruba 15 600 osob, díky stabilnější podpoře nabyla na významu i pěstounská péče na přechodnou dobu. S tím však narostla i kritika pěstounů, zejména od ústavů, ale i některých poslankyň (Maxová, Chalánková) napadajících jejich motivaci.

Přestože zůstává v ústavní péči stále cca 8 000 dětí, které by teoreticky mohly být umístěny k pěstounům, nábor nových zájemců nyní stagnuje a zpochybňování institutu pěstounské péče tomu nepomáhá. Pěstouni musí často čelit nařčení o zneužívání dávek, a to zejména u pěstounů příbuzenských. A to přesto, že rozdíl v nákladech na péči o dítě v pěstounské péči oproti péči ústavní je veliký – průměrně jsou náklady na náhradní rodinnou péči méně než poloviční. Je proto nezbytné, aby pěstounská péče byla jednoznačně vymezena a systémově ukotvena jako klíčová alternativa péče o dítě ve vlastní rodině.

Také ZDVOP doposud nebyly v zákoně o SPOD jednoznačně definovány. V podmínkách sociálně-právní ochrany dětí se u ZDVOP mluví o formě krizové pomoci, ale praxe ukazuje různou škálu zařízení od budov s kapacitami ústavu až po několik nejednoznačně oddělených lůžek v rámci

školského nebo zdravotnického pobytového zařízení. Dřívější záměr ministerstva převést ZDVOP do režimu zákona o sociálních službách a nastavit tak transparentní rámec kvality a financování neprošel, a ZDVOP tak zůstávají nadále polovičatě vymezeny v zákoně o SPOD, a tento stav přetrvává prakticky od počátku fungování prvních ZDVOP. Na druhé straně, jiné zákony jako občanský zákoník nebo zákon o zvláštních řízení soudních deklarují přednost umístování dětí do ZDVOP před umístěním do ústavní péče. Zůstává tedy preference umístování dětí do zařízení, kde dětem není garantována úroveň péče, kvalifikace personálu ani stabilní financování.

Součástí navrhované úpravy novely zákona o SPOD je také zaopatřovací příspěvek pro mladé dospělé tak, aby jim byl usnadněn přechod do samostatného života. Také zde se jedná o nejnutnější opatření, které alespoň částečně reaguje na nejistou situaci mladých lidí. Stále ale chybí podmínky pro to, aby se děti mimo vlastní rodinu mohly v náhradní (zejména ústavní) péči rozvíjet v podmínkách odpovídajícím rodině a osvojit si tak včas potřebné kompetence pro samostatný život. Taková změna ale přesahuje možnosti MPSV a leží především na samotných zřizovateli ústavů.

Téměř nepokryta pak zůstává i nadále klíčová část systému – podpora samotných rodin. Sociálně-právní ochrana dětí je

v prevenci silně limitována a zaměřuje se především na rodiny, ve kterých jsou děti již ohroženy. Omezeny jsou v tomto směru i sociální služby, které by měly krizovým situacím dětí v rodinách předcházet. Na cílovou skupinu ohrožených rodin se soustředí jen minimum poskytovatelů sociálních služeb a v řadě míst nejsou k dispozici vůbec.

Aktuálně předložená novela zákona o SPOD se snaží reagovat na nejakutnější problémy v systému péče o ohrožené děti, ale mezitím se již kupí další. Zůstává tedy výzvou přijít s komplexním návrhem zákona, který podpoří rodiny v krizi a sanuje potřeby traumatizovaných dětí, jež dovede účinně připravit na život, přestože jejich rodinné podmínky je silně hendikepují.

Ministerstvo pro místní rozvoj

MÍSTO ZÁKONA O BYDLENÍ PROGRAM VÝSTAVBA S MIZERNÝMI VÝSLEDKY

Opakovaně nesplněné sliby vlády ohledně legislativního řešení bytové nouze pokračovaly i v roce 2019. Původní slib Programového prohlášení vlády z roku 2018, který byl po několika měsících „nahrazen“ tzv. [Patnáctěrem opatření proti obchodníkům s chudobou](#) z konce roku 2018 a [plánem na dotační výzvu pro obce Výstavba](#) schválenou 15. dubna 2019 nabral předpokládaný směr. Výstupy Patnáctěra prakticky nejsou k mání a za cíl mají spíše ještě větší destabilizaci lidí v bytové nouzi přes [dávkovou reformu](#).

Program Výstavba, který měl sloužit coby „pilot“ rychlé pomoci obcím a test, zda stačí jednoduchá dotace namísto komplexní legislativy, prokázal neochotu obcí za daných podmínek budovat v regionech sociální bydlení a byl z toho důvodu na začátku roku 2020 přepracován. Z důvodové zprávy vyplývá, že o Výstavbu byl mezi obcemi jen minimální zájem. Z alokovaných 650 mil. Kč na sociální bydlení a 350 mil. Kč na bydlení dostupné, celkem 1 mld. Kč, nebylo vyčerpáno 900 mil. Kč. Na rok 2020 je alokováno 340 mil. Kč z kapitoly MMR, a to v rámci programu 117 141 VÝSTAVBA sociálního a dostupného bydlení. I další roky budou alokace zabezpečeny z programového financování přes kapitolu MMR.

V roce 2019 jsme tedy byli svědky nejen krachu náhradních vládních iniciativ na poli sociálního bydlení, ale i rostoucí krize nedostupnosti bydlení a sílícího veřejného i mediálního tlaku na systémové řešení státu. Gestor tématu MMR slovy ministryně Dostálové po roce výpadku v plánu legislativních prací vlády slíbil přípravu zákona, ale tentokrát zaměřeného na tzv. dostupné bydlení. Dle MMR by mělo jít o nájemní bydlení pro střední třídu, určené pro domácnosti s průměrnými příjmy, tedy bez jakékoliv ambice řešit situaci chudších domácností v akutní bytové nouzi (tj. bez bydlení či v nevyhovujícím bydlení), kterých bylo dle Zprávy o vyloučení z bydlení (2019) přes 80 tisíc vč. 20 tisíc dětí.

Legislativní plán vlády pro rok 2020 slíbil předložení návrhu Zákona o dostupnosti bydlení vládě do konce roku 2020, jeho příprava, ani ve formě koncepce či věcného záměru však nezačala. Spolugestor MPSV v průběhu roku 2019 pracoval na aktualizaci Koncepce sociálního bydlení 2015-25 za účasti mnoha odborníků, ovšem na většině diskusí chyběl gestor bytové politiky MMR. Po několika měsících čekání na výsledný produkt byl v prosinci 2019 do připomínkového řízení předložen materiál z dílny MPSV, který překvapivě namísto sociálního bydlení nesl název Koncepce dostupného bydlení. Na kvalitní analýzu z první části Koncepce navazuje návrhová část, která nedokáže vymezit cílovou skupinu, definovat nástroje jako „regulace nájemného“ či „družstevnictví“, velmi vágně poukazuje na adaptace zahraničních zkušeností a nemá žádný realistický plán implementace, zejména protože nebyl připravován s hlavním gestorem bytové politiky, jímž je MMR.

Česká republika tak ztratila další rok, kdy dva klíčové resorty, MMR a MPSV, nedokázaly najít základní společný koncept řešení bydlení pro středně až nízkopříjmové. Náhradní „jednoduchá“ a často kontraproduktivní řešení se jen diskutují či o ně není mezi obcemi zájem a do konce vládního období zbývá tak krátký čas, že pouze rychlá a velmi konsensuální poslanecká iniciativa by mohla být projednána před řádným termínem sněmovních voleb v roce 2021.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ZPRÁVY O INKLUZI

Na konci školního roku 2018/2019 uspořádalo ministerstvo školství kulatý stůl k zavádění inkluze ve školství. Opíral se o aktuální data a přinášel tato hlavní zjištění: 1) Inkluze není překotná, ale postupná, a přináší 120 tisícům žáků základních škol klíčovou věc: nárok na podporu. 2) Data ukazují, kde společné vzdělávání potřebuje metodicky i prakticky posílit, aby fungovalo; nemá jít o revoluci, ale další evoluci, postavenou na pevných základech legislativy přijaté v roce 2016.

Souhrnnou zprávu ale veřejnost nikdy neviděla, k dispozici je [prezentace z kulatého stolu](#). Přitom do té doby implementační zprávy běžně vydávalo. Respektive, úplné informace o společném vzdělávání, včetně analýzy potřeb žáků (podle diagnóz), zveřejnilo ministerstvo jen v prvním roce 2016/2017. Od té doby tok informací o inkluzi z ministerstva slábne, ale naopak sílí tendence její parametry legislativně měnit (viz [Odložená vyhláška umožňuje segregaci](#)).

Dílčí zhodnocení zavádění inkluze ve školství je možné najít ve výroční zprávě České školní inspekce (ČŠI)¹. Mezi strohými a relativně obecnými závěry je napsáno, že ve vzorku 4 z 5 sledovaných škol poskytují podpůrná opatření žákům účinně a každá pátá škola „výborně“. Naopak 17,4 % škol poskytuje podporu „na nevyhovující úrovni“. Slabým místem je „míra individualizace a diferenciací vzdělávání podle potřeb žáků, která je velmi nízká, žáci vesměs plní stejné typy úkolů.“

Převážně pozitivně je hodnoceno zavádění asistentů pedagoga do škol. Učitelé i asistenti se shodují, že jejich spolupráce v hodinách je účinná (94,7 %), stejně jako při přípravě na vyučování.

Doplňme výroční zprávu ČŠI o významná zjištění z červnového semináře:

¹ „Kvalita a efektivita vzdělávací soustavy ve školním roce 2018/2019“ (http://www.csicr.cz/html/2019/Vyrocní_zprava_CSI_2018_2019/flipviewerexpress.html).

- 1 I nadále se nekoná žádný masivní přesun žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ze speciálních škol do běžných základních škol.
- 2 Vedle toho však pokračuje trend postupného nárůstu počtu žáků, kteří jsou do škol zařazováni jako děti se speciálními vzdělávacími potřebami, čili děti s nárokem na podpůrná opatření. Vloni jich bylo cca 120 tisíc. Přitom stále více těchto dětí je vzděláváno v běžných školách a podíl těch, které jsou nakonec zařazeny do speciálních škol, vloni mírně poklesl na 21 %.
- 3 Převažuje podpora ve druhém z pěti stupňů podpory² (jako například tzv. pedagogická intervence, sdílený asistent pedagoga, speciální pomůcky nebo úpravy obsahu učiva), a to ve více než 45 % případů. Naopak podpora ve čtvrtém a pátém stupni – tedy nejdražší a odborně nejnáročnější – je poskytována v běžných školách relativně málo a naopak dominuje ve speciálních školách.
- 4 Zvyšují se ekonomické nároky na inkluzi, ale to je dobře. Ministerstvo prostě konečně platí to, co dříve učitelé dělali zdarma, anebo čeho se dětem nedostávalo, přestože to objektivně potřebovaly.

V kontextu nedostatečných zpráv o implementaci inkluze je mimořádně zajímavý pohled do [Akčního plánu inkluzivního vzdělávání](#) (APIV) na období 2019-2020. Ten totiž zřetelně vychází z dat o zavádění společného vzdělávání a velmi dobře na ně reaguje.

Akční plán se zaměřuje mj. na nedostatky v inkluzi dětí ze sociálně a ekonomicky znevýhodňujícího prostředí. Mezi návrhy hlavních opatření je zavádění sociálního pedagoga do škol a jeho zapojení do školních sboroven i podle zákona o pedagogických pracovnících. Druhým hlavním opatřením je analýza vzdělávání MŠ a SŠ s vysokým zastoupením romských žáků a účinnost jejich podpory. ČŠI bude zkoumat příčiny koncentrace a ghettoizace. Dále na datech zmapuje předčasné odchody ze vzdělávání, což je extrémně důležité např. při pohledu do Ústeckého nebo Karlovarského kraje, kde předčasně opouští základní školy více než 17 % žáků. Podle APIV se mají také systematicky posilovat kompetence pedagogů v individualizaci výuky a vzniknout mají metodiky pro práci učitele v inkluzivním prostředí. Metodicky se má ošetřit také spolupráce pedagoga a asistenta, což je zásadní nejen vzhledem k významu tohoto podpůrného opatření, ale také proto, že na něj ministerstvo školství i financí pořádají hon kvůli vyšší nákladnosti a neustále vymýšlí, jak jej omezit. Mezi absolutní priority patří zavedení standardu kvality školských poradenských pracovišť a také školních

² <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/7-charakteristika-podpurnych-opatreni/>

poradenských zařízení, která musí konečně sjednotit přístup k diagnostice potřeb a navrhování podpory, stejně jako musí posílit metodickou spolupráci se školami. Podaří se to?

ODLOŽENÁ VYHLÁŠKA UMOŽŇUJE SEGREGACI

Na květnovém kulatém stole představoval ministr školství Plaga „finální znění“ novely vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Vyhláška pak na několikátý pokus, po více než dvou letech, skutečně prošla legislativním procesem až k zapsání do Sbírky zákonů v září 2019, s účinností od 1. 1. 2020. Přestože byla nakonec přijata verze, která do pravidel inkluze ve školství zasáhla méně, než původní návrh, zásadně se s její účinností proměňují podmínky vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Vyhláška otevírá možnosti častějšího vyčleňování dětí především se specifickými poruchami chování a lehkým mentálním postižením (tedy často romských dětí, nebo dětí z vyloučených lokalit, které mohou vzhledem k hendikepům, které si nesou z raného dětství, být takto diagnostikovány), do speciálních škol.

Kromě toho vyhláška nepříjemně překračuje školský zákon, který přiznává každému dítěti nárok na podporu

podle jeho potřeb. Novelizací vyhlášky se ale tento nárok omezuje – například redukcí počtu asistentů pedagoga ve třídách na dva, a to i když na něj žák má podle doporučení poradenského zařízení nárok a objektivně ho potřebuje. Ministerstvo nepřímou přiznává, že chce redukovat počty asistentů a náklady na ně. Bez ohledu na to, jak se osvědčili, bez ohledu na potřeby žáků (viz Zprávy o inkluzi).

Původní návrh novely dokonce chystal omezení počtu asistentů na jednoho. Jak by pak do tříd byli zařazováni žáci, kteří mají nárok na podporu asistenta např. v malém úvazku 0,25, pokud již ve třídě je žák, který kvůli svému hendikepu potřebuje podporu jedním celým asistentem?

Zásadní změnou je zrušení tzv. jednodruhovosti speciálních škol zřizovaných podle § 16 odst. 9 školského zákona. To prakticky může vést ke ztrátě specializace školy, vč. odborného pedagogického personálu zaměřeného na vzdělávání například žáků s poruchou autistického spektra, nebo s kombinovanými zdravotními hendikepy.

Zároveň tato změna umožní, aby pro žáky s diagnostikovanými poruchami učení a chování nebo pro žáky s lehkým mentálním postižením vznikaly samostatné třídy v těchto speciálních školách, které se doposud zaměřovaly na vzdělávání žáků se zcela jiným druhem závažných hendikepů. Přitom počet žáků

MAPA UDÁLOSTÍ V SOCIÁLNÍM ZAČLEŇOVÁNÍ ZA ROK 2019

s diagnostikovanými poruchami učení a chování v poslední době extrémně narostl. Podle České školní inspekce jich je aktuálně v základních školách více než 57 tisíc. Nyní se vzdělávají převážně v běžných školách. Ve speciálních třídách jsou asi 3 % z nich.

Ministerstvo tak otevírá prostor pro systémovou segregaci žáků, kteří spadli do obrovské kategorie poruch učení a chování (která tvoří více než polovinu všech žáků se speciálními vzdělávacími potřebami). Mění legislativu, místo toho, aby posílilo metodickou podporu školám a učitelům, kteří vzdělávají děti, jež bez pozornosti v rodině a bez podpory ve škole postupně propadají s diagnózou „specifické poruchy“ do letargie, později agrese, protože na své životní cestě často nepotkají nikoho, kdo by jim odborně pomohl. A je přitom zřejmé, že jejich potřeby, často skryté za nálepkou specifické poruchy (nebo nálepkou nepřízpůsobivých dětí), vznikají nejčastěji jako důsledek neřešených zátěží nebo i traumat – v rodině a nejbližším okolí dítěte.

Vyhláška právě vstoupila v účinnost. Budeme sledovat, zda povede k vyšší segregaci ve vzdělávání, a jak se pak prakticky projeví v životech dětí s potřebou podpory.

NOVELY ZÁKONŮ PROTI ASISTENTŮM PEDAGOGA

Bezradnost a současně až obsesivní potřeba ministerstva školství seškrtat počty asistentů pedagoga se v loňském roce propsala hned do dvou návrhů zásadních novel – školského zákona (na samotném konci roku 2019) a zákona o pedagogických pracovnících, který je v legislativním procesu již od roku 2018.

Od začátku implementace společného vzdělávání každoročně narůstají počty asistentů pedagoga ve školách. Jde o druhé nejčastěji využívané podpůrné opatření ve školách s celkově nejvyššími náklady. Zatímco ve školním roce 2016/2017 jich v základních školách působilo 6 496 (přepočteno na celé úvazky), v roce 2017/2018 již 9 309, v roce 2018/2019 celkem 11 174 a v letošním školním roce 12 246. O zásadním přínosu asistentů ve školách není pochyb (viz také [Zprávy o inkluzi](#)). Ministerstvu však chybí nejen přesné zprávy o jejich počtech, ale i skutečné náplni práce. Jejich role se liší, někde jsou plnohodnotným partnerem pedagoga a součástí pedagogického sboru, jinde okrajovým pomocníkem. K dispozici je [základní metodika zpracovaná pro MŠMT](#), ale ministerstvo další metodickou podporu nerozvíjí a to nestačí. Poradenská zařízení se v doporučování asistentů velmi odlišují a nepostupují jednotně. Česká školní inspekce dokládá

přínos asistentů ve školách, ale upozorňuje na potřebu jejich metodického vedení a jasného zakotvení v pedagogických týmech.

Ministerstvo se soustředí především na zastavení nárůstu jejich počtu. Nikdo však přesně neví, zda už se potřeba asistentů ve školách nasýtila a jejich počty nebude nutné dále dramaticky zvyšovat.

K omezování počtu asistentů přistoupilo MŠMT v [novele vyhlášky](#) (viz [Odložená vyhláška umožňuje segregaci](#)).

Novelou zákona o pedagogických pracovnících ministerstvo plánuje snižovat kvalifikační nároky na pedagogy a ruší akreditaci pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP), což bude mít negativní vliv na jeho kvalitu. Na druhou stranu – zcela opačně a nelogicky – zvyšuje profesní nároky na asistenty pedagoga. To dále prohloubí problém s jejich nedostatkem na trhu, a pozice asistenta bude při nízkém odměňování ještě méně atraktivní. Tento postup je kontraproduktivní nejen z hlediska rozvoje samotné profese asistenta, ale téměř jistě povede ke snižování dostupnosti asistentů v řadě míst, a tedy zřejmě i k jejich redukci. Novela zákona o pedagogických pracovnících je nyní projednávána sněmovnou a není jasné, jako podobu legislativní změna nakonec bude mít.

Na samém konci roku vložilo MŠMT do připomínkového řízení novelu školského zákona, která zásadně omezuje právo rodičů rozhodovat o vzdělávání dítěte, pokud má speciální vzdělávací potřeby. Novela stojí na dvou pilířích.

1) Nově již nebude škola potřebovat souhlas zákonných zástupců s poskytováním některých podpůrných opatření žákovi, přičemž není jasné, jakých. Poradenská zařízení navíc budou moci vyšetřit žáka bez souhlasu rodiče. A konečně: pokud se zákonný zástupce rozhodne nevyužít doporučení poradny, bude vystaven šetření orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jehož výsledkem může být v krajním případě až odebrání dítěte z rodiny. To je zcela bezprecedentní a neakceptovatelný zásah do práva rodičů rozhodovat o vzdělávání dítěte.

2) Zavádí se institut „posuzující osoby“. 20 pracovníků úřadu, který není nijak definován, bude kontrolovat všechna doporučení poradenských zařízení pro děti s potřebou podpory s kompetencí je přehodnotit, resp. zrušit. To je zcela nesystémový krok. Místo sjednocení výkonu poraden v práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami vytváří další byrokracii a prodlužuje již tak neúnosně dlouhé lhůty na vyšetření. A v důvodové zprávě k návrhu ministerstvo popisuje, že touto cestou zredukuje také počty doporučení asistentů pedagoga.

Sečteno, podtrženo: místo toho, aby se ministerstvo ujalo své metodické role směrem k poradnám a školám a využilo historickou příležitost usadit pozici asistenta pedagoga v pedagogických týmech, raději je ze všech stran osekává, i když to znamená nesystémový vstup do legislativy a ohýbání zákonného nároku žáka na podporu.

DIAGOSTIKA ZA VŠECHNY PRACHY

Necelých 6 500 dětí aktuálně přežívá ve 204 pobytových zařízeních náhradní péče, která spravuje ministerstvo školství. Většina z nich byla postavena ještě za minulého režimu, kdy stát ručil za to, že z dětí vyrostou „řádní“ občané. I dnes jde nejčastěji o velkokapacitní budovy s personálem, který tvoří převážně pedagogičtí pracovníci.

Problémy dětí a podpora, kterou potřebují, jsou ale úplně jiné. Pokud je situace tak vážná, že je nutné dítě z rodiny odebrat, jedná se zpravidla o zanedbávání nebo týrání. Děti nepotřebují náhradní výchovu, ale především bezpečné zázemí a podporu v extrémně náročné životní situaci, často spojené s hlubokým traumatem, v prostředí, které co nejvíce připomíná skutečnou a funkční rodinu. Na tuto situaci ale není systém školských zařízení schopen reagovat. Děti jsou tak stále odebírány a předávány někam, kam nepatří, jenom

proto, že máme budovy s kapacitou – podle stejné logiky bychom je ale mohli dávat do domovů důchodců.

Ministerstvo proto přichází s dalšími a dalšími nápady, jak „zachránit“ ohrožené děti. Ve skutečnosti ale zachraňuje především svůj vlastní, dávno přežitý a nefunkční systém ústavů. Jde tady o hodně – vlastnictví budov a celých areálů, více než 4 000 zaměstnanců a náklady na provoz dosahující 3,5 miliardy korun za rok. O děti evidentně nejde – přes všechna „zkrášlení“ ústavních zařízení, investice do budování rodinných buněk a hřišť, žijí v nepřírozených skupinách pod dohledem směnného personálu, kde nutně převáží kolektivní režim nad individuální potřebou. Děti nemají šanci připravit se na běžný život, zbytečný systém je nezachrání ani jim nepomůže. Ústavy si neumí poradit s kolektivem různorodých dětí, jejich traumaty ani s jejich nefunkčními rodinami. Neumí dostatečně podpořit děti a rodiny ani ve vzdělávání.

Největší úsilí prokázat svou potřebnost vynakládají diagnostické ústavy. Až donedávna provozovaly ze zákona pobytovou diagnostiku dětí v délce minimálně 8 týdnů a poté samostatně rozhodovaly o tom, do kterého z ústavů dítě půjde. Přitom u nás existují prakticky jen dva typy školských ústavů – dětský domov pro děti, které se ocitly bez rodičovské péče, a výchovný ústav pro děti „zlobivé“. Co se tedy na dítěti

za 70 000 korun za měsíc zkoumá? Jak je toto zkoumání relevantní, pokud se dítě při něm ocitá ve stresu v naprosto neznámém prostředí spolu s dětmi, které mají rovněž silné traumatické zážitky a podle toho se chovají a jednají? Proč není možné, aby byla odborná diagnostika k dispozici hned, jak se objeví první problémy, v přirozeném prostředí dítěte a se zapojením celé rodiny nebo školy? Kolika dětem by za stejné náklady pomohl odborný pracovník v terénu?

Absurdní korunu nasadil snahám diagnostických ústavů udržet se za každou cenu v systému poslanecký návrh novely zákona č. 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově³. Poslanci za KDU-ČSL, ANO, SPD, KSČM a další v něm navrhuji, aby diagnostické ústavy mohly „poskytovat péči také dětem, o jejichž umístění v důsledku jejich poruch chování požádají samotní zákonní zástupci dítěte“, a to za úhradu. Tedy jakási osmítýdenní „náprava“ dítěte za peníze.

MŠMT pro svůj systém hledá nová využití a stále se do něj snaží stahovat děti. Podporu přitom potřebují především rodiče, kteří si se svými dětmi z různých důvodů nevědí rady. Dítě se jim po pobytu z diagnostického ústavu nevrátí „opravené“, ale ještě více traumatizované, s rázůtkem a diagnózou, se kterou si stejně budou muset poradit opět sami. Rodičům nepomůže, když budou vědět, že jejich dítě má středně těžkou poruchu pozornosti a ADHD, když chybí terénní a ambulantní služby,

na něž se pozornost MŠMT nezaměřuje. A které nedokáže v segmentu služeb pro rodiny s dětmi a sociálně-právní ochraně dětí zabezpečit ani sousední resort – ministerstvo práce a sociálních věcí, které je má na starosti.

³ <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=470&CT1=0>

Ministerstvo spravedlnosti

ZPACKANÁ INSOLVENCE

Nízké počty dlužníků, kteří vstoupili do insolvenčního řízení poté, co v červnu začala platit novela insolvenčního zákona, potvrzují, že legislativní změna řešení předlužení více než 800 tisíc lidí v Česku nepřinese.

Hned v červnu se v meziročním srovnání počty zahájených osobních bankrotů zdvojnásobily a v červenci dokonce vyšplhaly na 3 739, ale v prosinci už jich bylo zase jen málo přes 2,5 tisíce (přehled statistik [zde](#)). Dlužníci se do insolvenčního řízení nehrnou, pro významnou část z nich stále není dostupné.

Současně s dílčím nárůstem zahájených insolvencí narostl i podíl těch, které byly hned na začátku soudem odmítnuty; těch je více než 8 %.

Aby bylo insolvenční řízení skutečně funkčně nastavené, muselo by být vzhledem k počtům lidí v exekuci ročně zahájeno až 100 tisíc řízení. V současné době je to však méně než třetina a při započtení odmítnutých řízení méně než čtvrtina.

Připomeňme, že existují dvě varianty, jak oddlužením projít. Buď splacením 60 % závazků za tři roky, nebo 30 % za pět let. A pokud dlužník zaplatí méně, o jeho oddlužení na konci rozhoduje soud, který musí posoudit, zda se dlužník opravdu snažil. Ministerstvo spravedlnosti předpokládá, že důležité bude u soudu na konci insolvenčního řízení slovo insolvenčního správce. To však ukáže praxe až nejdříve za tři roky. S větší jistotou se mohou oddlužit důchodci, invalidé a od 1. 10. 2019 také osoby, jimž 2/3 dluhu vznikly v dětství. Těm bude k oddlužení stačit dodržovat splátkový kalendář tři roky bez ohledu na zbylou výši dluhu.

Nejistota oddlužení dlužníky od vstupu do insolvence odrazuje. Navíc, praxe soudů se v různých krajích značně liší a to vytváří obrovskou nejistotu.

Zásadní bariérou je však nutnost pravidelné měsíční platby insolvenčnímu správci a stejné částky věřitelům, což dohromady činí 2200 korun. To je pro předlužené s nízkými příjmy často nedosažitelná platba.

Další bariéry leží mimo insolvenční normu, a to zejména ve výši nezabavitelné částky ze mzdy. Ta na začátku roku činila 9 643 korun čistého. V červnu se sice vládním nařízením zvýšilo nezabavitelné minimum, ale pouze pro ty, kteří vydělávají nejméně 16 a nejvíce 25 tisíc korun hrubého. Významné části dlužníků, a zejména těm na samé hraně chudoby a sociálního vyloučení, se nadále vyplácí zůstat v exekuci, neboť při oddlužování jim zůstává stejně jako při exekuci na přednostní pohledávky (tedy vůči státu nebo na výživném) i když žádné přednostní pohledávky nemají, a je tedy výhodnější zůstat v exekuci, než se pokusit dluhů zbavit.

Na změnu čeká také exekuční řád. Diskutuje se zejména o zavedení teritoriality exekutorů, která by měla vést k omezení „trhu“ s exekucemi. Zásadní význam by hrálo povinné slučování pohledávek, aby pohledávky od jednoho dlužníka současně nevymáhalo několik exekutorů. To je zásadní v situaci, kdy průměrný počet exekucí na jednoho zadluženého převyšuje pět.

Zcela pod stůl padly původní rozvahy ministra Pelikána, že vstup do insolvence by neměl být podmíněn nutností splatit předem stanovené procento dluhů.

Oddlužení, zejména u nejchudších lidí, těch, kdo raději odchází do šedé ekonomiky a lidí sociálně vyloučených, se tedy opět nekoná. Stane se realitou, až se insolvenční norma přiblíží realitě dlužníků, kterým se současně díky vyššímu nezabavitelnému minimu vyplatí pracovat, a za podmínky, že jejich dluhy bude vymáhat jen jeden exekutor.

ŽIVOTNÍ MINIMUM A NEZABAVITELNÁ ČÁSTKA ROZMRAZENY

První pokus zvýšit životní a existenční minimum změnou nařízení vlády, které tyto částky upravuje, provedla ministryně práce Jana Maláčová již v roce 2018. Změnit nařízení vlády je relativně jednoduchý proces, neboť do něj nemohou zasahovat poslanci, senátoři ani prezident, protože jde „jen“ o podzákonnou normu. Jde tedy „pouze“ o vůli vlády, o odpovědné politické rozhodnutí. Tento tah ministryni Maláčové ovšem nevyšel s tím, že podle ministerstva financí bylo potřeba nejprve vyčíslit dopady navýšení obou minimálních částek zejména na sociální dávky. Zdůvodněním pro nezvýšení ŽM/EM bylo, že jde o dávky pro nepracující,

přičemž vláda chce podporovat spíše pracující, a to navyšováním minimální mzdy.

Ve zjitřené debatě zapadlo, že ŽM/EM dávkami nejsou, obě ty částky přímo ovlivňují jen jednu dávku, příspěvek na živobytí, nepřímo pak šest jiných, a to limity nebo nárokem na ně při příjmu do určitého násobku ŽM/EM. Lichý byl i argument dopadu spíše na nezaměstnané než zaměstnané. Při zadluženosti domácností v ČR má zvýšení ŽM dopad zejména na osoby pracující a také na důchodce a rodiče malých dětí, protože mzdy, důchody i rodičovský příspěvek podléhají exekucím, takže osobám pracujícím nebo s objektivní překážkou k nástupu na trh práce bez ohledu na zvyšování minimální mzdy, důchodů nebo rodičovského příspěvku zbývá jen nezabavitelná částka odvozená právě od životního minima.

Dalším nedorozuměním bylo navýšení nezabavitelného minima Ministerstvem spravedlnosti od poloviny roku 2019, které v duchu stejné úvahy o rychlém a efektním kroku předložilo ke schválení pouze vládě nařízení o nezabavitelných částkách č. 595/2006 Sb. Fígl byl v tom, že se v tomto nařízení změnil jen § 2, který se týká částky, „nad kterou se zbytek čisté mzdy ... srazí bez omezení“, nikoli tedy základní částky u lidí, kteří mzdu nemají. Je skvělé, že se se nezabavitelné minimum z čisté mzdy zbývající po odpočtu nezabavitelné

částky zvýšilo na dvojnásobek, takže se pracujícím dlužníkům vyplatí pracovat i za víc než 9 643 korun čistého (ovšem jen do 19 286 Kč, od kteréžto částky jde na splácení dluhu vše) (podrobnosti [zde](#)), ale nebylo to žádné řešení pro statisíce dlužníků v pasti exekuce bez možnosti pracovat.

Nešlo totiž o zásah do nezabavitelné částky, v § 1 příslušného nařízení vlády nazývané „základní částka“ pro všechny dlužníky v exekuci, která je tvořena dvěma třetinami součtu životního minima jednotlivce a normativu pro nájemné jednotlivce v obci do 100 tisíc obyvatel. Sledovali jsme úžas poslanců Výboru pro sociální politiku Poslanecké sněmovny, když se dozvěděli, že nezabavitelná částka zůstává i po navýšení nezabavitelného minima stále stejně nízká.

Nápravy, alespoň částečné, zato však u obou nařízení vlády, jsme se dočkali až [17. února 2020](#), kdy vláda schválila jak [navýšení životního a existenčního minima o inflaci](#) (od 1. 4. 2020), tak také [parametrickou změnu nezabavitelné částky](#) (od 1. 7. 2020). Obojí šlo udělat lépe a také sladit na jedno datum, leden nebo červenec, aby zaměstnavatelé a plátcí postižitelných dávek měli o něco méně administrativní zátěže.

Napravena měla být i vada v nařízení vlády pocházejícím z roku 2006, aby částka na vyživovanou osobu nebyla omezena jen na manžela, ale také na registrovaného partnera, případně

MAPA UDÁLOSTÍ V SOCIÁLNÍM ZAČLEŇOVÁNÍ ZA ROK 2019

i na jiné osoby, které dlužník vyživuje kromě dětí, zejména na osoby blízké, s nimiž sdílí domácnost a o jejichž „blízkosti“ není dle § 22 odst. 1 občanského zákoníku pochybnost. Vadná zůstává i fikce potřeby jen části životního minima a normativu na bydlení dlužníka, který nepracuje, byť poměr uznaných potřeb nepracujících dlužníků se zvýšil ze 2/3 na ¾ a pro vyživované osoby vzrostl z ¼ na 1/3 z této fikce.

Navýšení životního minima bylo pouze jednorázové, nebyla nastavena žádná vazba na inflaci, takže hrozí opakování mnohaletého čekání na další zvýšení ŽM/EM, protože zákon o životním a existenčním minimu i nadále uvádí, že vláda tyto částky o inflaci zvýšit pouze „může“. Změny jsme se nedočkali ani u spotřebního koše s mnoha redukcemi, ze kterého konstrukce životního a od něj odvozeného minima existenčního vychází. I v roce 2020 tedy částky ŽM odpovídají spotřebě 10 % nejchudších domácností z roku 2003, bez zohlednění domácností samoživitelů a po redukcí o zbytečné položky typu kolo, dovolená, tabák nebo alkohol.

POTRESTANÉ DĚTI BEZ VÝŽIVNÉHO, S DLUHY A S NIŽŠÍM PŘÍDAVKEM

20. března 2019 změnilo Ministerstvo spravedlnosti vyhlášku č. 10/2000 Sb. o srážkách z odměny osob ve výkonu trestu odnětí svobody tak, aby odsouzení ve věznicích mohli

z vydělané odměny za práci více platit výživné na děti (místo 30 procent rovnou třetinu čisté odměny), náklady za pobyt nebo odškodné a odcházeli tak z výkonu trestu méně zadlužení. [Vyhláška](#) je účinná od 1. ledna 2020 a MSp jí může sloužit za příklad MPSV. Zejména v tom, jak rozlišovat trest od příležitosti k odrazení se ode dna, o kterých (jako o trampolíně) tak často veřejně mluví ministryně práce Maláčová.

Na rozdíl od vězňů, chudým nezaměstnaným na svobodě příležitost nabízená od státu chybí. Pomýšlet mohou na veřejnou službu, která je má zaktivizovat za životní minimum nebo za 605 korun měsíčně navíc (o nevhodnosti a špatném nastavení veřejné služby jsme psali [zde](#)). A pak už jsou tu jen samé překážky. Za nástup do legálního zaměstnání jsou chudí trestáni snížením příjmu o 70 % nebo rovnou ztrátou dávek na bydlení při překročení limitu nároku na ně. Mají-li osoby v hmotné nouzi děti mimo svou péči, nemají jim z čeho platit výživné, za což je čeká exekuce nebo rovnou vězení (za cca 40 tisíc korun měsíčně ze státního rozpočtu). Není to trampolína, ale spíš močál.

MSp také chápe problematičnost zavírání neplatičů výživného do vězení, což se příliš nevyplatí nikomu, nejméně pak jejich dětem. Podstatná je snaha o snižování počtu trestů nepodmíněných ve prospěch trestů alternativních, z nichž se zatím osvědčuje odebrání řidičských průkazů a v plánu je

také rozšíření trestu domácího vězení s využitím tzv. [náramků](#). Opačným směrem jde MPSV ve svém nejnovějším [návrhu zákona o zálohovaném výživném z 24. ledna 2020](#), když jako podmínku pro přiznání zálohovaného výživného od státu navrhuje zavést, kromě podání návrhu na exekuci, povinnost pečujícího rodiče nebo zletilého dítěte podat na povinného rodiče také trestní oznámení.

Zákoutí návrhu zákona o zálohovaném výživném je ale [víc](#). Děti mají mít například možnost získat výživné od státu místo povinného rodiče sice až do svých 26 let, pokud budou tou dobou ještě studovat, zato však jen po dobu maximálně dvou let. To je, zdá se, k ničemu, když ani exekutivním řízením, natož pak řízením soudním, se výživného do té doby téměř jistě nedočká.

Děti bez výživného mají omezené šance na zdárný vývoj, pokud jsou tak malé, že pečující rodič nemůže pracovat buď vůbec, anebo ne „za dva“, má-li mít čas se o ně zároveň postarat. Sociální dávka přídavek na dítě tenhle deficit rozhodně neřeší, ač si to někteří zákonodárci myslí. Přídavek na dítě je jednak dávkou státní sociální podpory určenou všem dětem z rodin do 2,7násobku příjmu, tedy ne jen těm, kterým jeden rodič nepřispívá na výživu, ale hlavní překážkou je, že přídavek na dítě je extrémně nízký. Je to spíš „kapesné“, než dávka řešící zvýšené náklady rodin na péči o děti.

Dítě může přídavkem na dítě dostat od 500 Kč do 1 000 Kč měsíčně podle svého věku a také podle toho, komu se narodilo. Dítě z rodiny, která má příjem ze zaměstnání nebo z dávek příjem ze zaměstnání nahrazující (důchody, nemocenská atd.), dosáhne ve svých 15 letech až na 1 000 Kč, zatímco dítě nepracujících rodičů se musí ve stejném věku spokojit maximálně se 700 Kč měsíčně. Po více než dvou letech zkoumání, jestli je toto ustanovení o dvojí kategorii dětí, v souladu s Ústavou, když oprávněnou osobou pro nárok na dávku nejsou rodiče, ale dítě, dospěl Ústavní soud v poměru 8 ku 5 soudců k závěru, že to v pořádku je (více info [zde](#)). My si to spolu s pěti ústavními soudci nemyslíme, protože slovy jednoho z nich, Vojtěcha Šimíčka: „Sociální dávka má totiž sloužit k zajištění důstojného života dotčené osoby (aspekt sociální potřeby) a nemá být proto odstupňována podle formy příjmů. V tomto případě navíc dítě nemůže toto znevýhodnění vůbec nijak ovlivnit, čímž je popřen i tvrzený motivační aspekt předmětné dávky.“

Za své rodiče zkrátka děti nemohou a nesmí mít kvůli nim horší start do života. Dobře je to vidět na případech, kdy rodiče své děti zadluží a pykají za to pak jejich děti poté, co dospějí do věku, kdy si mohou poprvé vydělávat. V březnu 2019 bylo podle Exekutorské komory v exekuci 3 476 dětí, z toho 2 200 ve věku do 15 let. Kromě toho existují v populaci další tisíce již dospělých lidí, kteří mají dluhy ze svého dětství stále jako

kouli u nohy. Dluhy, za které nemohou nést odpovědnost, jim zkomplikovaly již tak dost těžký start do života, přičemž mnozí se jich dosud nezbavili.

Nápravou zhoršeného startu do života kvůli exekucím za dluhy vzniklé v dětství se v roce 2019 zabývali poslanci více politických stran. Návrh změny občanského zákoníku, který svým souhlasným stanoviskem posvětila vláda a který je zatím stále ve fázi [pozměňovacích návrhů ve sněmovně](#), má jednoznačně určit odpovědnost za dluhy dětí do 15. roku věku jako odpovědnost rodičů nebo osob, které je v jejich roli zastupují. Obdivuhodná pozornost byla také věnována snadnějšímu zbavení se dluhů vzniklých v dětství. Tam jsme zaznamenali rekord v rychlosti legislativního procesu, když [poslanecký návrh na změnu insolvenčního zákona](#) předložený 24. května 2019 prošel přes souhlasné stanovisko vlády, pouhé jedno čtení ve sněmovně, přes senát a podpis prezidenta až do zveřejnění ve sbírce zákonů dne 5. září 2019. Přes léto se tak lidé, jejichž nejméně 2/3 dluhů tvoří dluhy vzniklé před 18. rokem věku, dočkali možnosti být oddluženi za 3 roky místo obvyklých 5 let.

Více informací k tématu [zde](#).

Ministerstvo vnitra

MINISTERSTVO UŽ VÍ, JAK SLEDOVAT NÁSILÍ Z NENÁVISTI

Intenzita nenávistných projevů narůstá. Staly se běžnou součástí komunikace především na internetu a sociálních sítích. Přitom ti, kdo se nenávistných projevů převážně dopouštějí, nejsou vesměs členové či příznivci extremistických hnutí, ani nevolají po svržení pluralitní demokracie a jejím nahrazení totalitou. Platí, že nenávist nerovná se automaticky extremismus, byť se tohoto nefunkčního, a zároveň nebezpečného zjednodušení stát stále dopouští.

Dle [zprávy ministerstva vnitra o extremismu za druhé pololetí roku 2019](#) vliv tradičních extremistických subjektů slábne a jejich rétoriku a aktivity postupně přebírají jiné subjekty, které nelze jednoznačně označit za extremistické. To však neznamená, že nebezpečí ze strany neonacismu pominulo. Dle zprávy došlo po letech stagnace k obnovení aktivit neonacistického hnutí. Toto oživení způsobili zejména starší aktivisté, kteří rezignovali na tradiční pravicově extremistické strany typu Dělnické strany sociální spravedlnosti (DSSS) a Národní demokracie, které považují za neschopné, protkané informátory a vyčítají jim ideologickou zradu.

Nevládní organizace a akademici dlouhodobě doporučovali, aby se ministerstvo vnitra ve svém monitoringu nezaměřovalo výlučně na extremismus, protože taková orientace nepomáhala dostatečně poznat a pochopit hrozbu násilí z nenávisti. Tato doporučení a nové trendy v on-line komunikaci vedly v roce 2019 Ministerstvo vnitra k zavedení nového pojmu a metodiky. Nově se tak věnuje sledování nejen extremismu, ale také tzv. „předsudečné nenávisti“. Na konceptu je shoda také s policií, zpravodajskými službami a Nejvyšším státním zastupitelstvím a schválila jej česká vláda. Na rozdíl od konceptu extremismu, předsudečná nenávist nemusí naplňovat skutkovou podstatu trestného činu. Osoba projevující předsudečnou nenávist není nutně extremist, svým jednáním ovšem šíří strach, štěpí společnost a vyvolává antagonismy. Tento koncept dává státní správě a justici příležitost sledovat problematiku nenávistných projevů šířeji a lépe odpovídá současným hrozbám.

Dle státního zastupitelství je šíření předsudečné nenávisti na internetu i terorismu v ČR věnována maximální pozornost. Společných porad se státními zástupci se pravidelně účastní zástupci Národní centrály proti organizovanému zločinu (NCOZ) i Bezpečnostní informační služby (BIS). V roce 2019 se také uskutečnila série školení státních zástupců k předsudečné nenávisti ve spolupráci s nadnárodní organizací Office for Democratic Institutions and Human Rights.

Přestože je zaměření na předsudečnou nenávist krokem k lepšímu porozumění hrozeb, neměl by nyní sloužit jen k tomu, aby ministerstvu vnitra usnadnil zařazování některých subjektů, které nevyhovovaly konceptu extremismu, do svých výročních zpráv. Vzpomeňme na kauzu z roku 2018, kdy ministerstvo do své zprávy zařadilo také hnutí SPD, přestože samo uznalo, že hnutí za extremistické nelze označit. To vyvolalo reakci a vydání zprávy dlouho blokovala prezidentská kancelář. Nový koncept by měl, v ideálním případě, především prohloubit a sjednotit porozumění hrozbám a dopadům nenávistných projevů státní správou, justicí, nevládním sektorem a celou společností. Nadále by nebylo jen tak možné bagatelizovat nebezpečné nenávistné projevy jen proto, že ti, kteří se jich dopouštějí, neodpovídají zažité představě devadesátkového nazi-skinheada v bomberu. Naopak, umožnil by lépe rozmotat spletenec motivací a mechanismů, které spoluvytvářejí prostředí agrese a strachu a především probudil větší empatii směrem k obětem a ohroženým skupinám a inicioval podpůrné služby pro ně. K tomu zatím navzdory zavedení nového termínu „předsudečná nenávist“ nedošlo.

Na druhou stranu je určitým rizikem i možný velmi volný výklad definice nenávistného jednání „osoby ...“, která svým jednáním šíří strach, štěpí společnost a vyvolává antagonismy“.

Nepřiměřený výklad by mohl sloužit k umlčování svobodně projevených názorů, jež nevyhovují státnímu aparátu.

NENÁVIST ZA PRACHY

Lživé, zavádějící, či záměrně zkreslené informace, které byly vytvořeny se záměrem zmást, násilně radikalizovat či polarizovat veřejnost zaplnily přibližně od roku 2014 část veřejného online prostoru. Dezinformace slouží k dosahování ideologických, politických, propagandistických či ekonomických zájmů řady aktérů. Síla jejich dopadů není nutně v jejich pochybné fakticitě či snaze přesvědčit, ale ve snaze vyvolat pocity beznaděje, nedůvěry, nejistoty, rezignace na hledání věrohodného popisu skutečnosti, prohloubit společenský konflikt a posílit radikalizaci.

Mezi nejčastěji zneužívaná témata patří sociální vyloučení, lidská práva, menšiny, a specificky Romové a cizinci. Dezinformace je dokáží ještě daleko více eskalovat, debatu radikalizovat, polarizovat a efektivně tak znemožnit konsenzus nad možnými řešeními. Sociální sítě naopak umožňují jednoduše na tomto střetu profitovat ať už politicky či ekonomicky.

Původně mezi původce dezinformací patřily především webové portály s pochybným zázemím, či aktivisté na sociálních sítích, v roce 2019 se k nim však již definitivně připojila také řada politických aktérů skrze své sociální sítě. Zpravodajské služby varují, že dezinformace podkopávají demokratické principy a oslabují sociální soudržnost v České republice. Dle zpráv o extremismu Ministerstva vnitra se některá média stala tiskovým orgánem extremistů a populistických subjektů. Přejímají jejich nenávistné myšlenky, multiplikují je a snaží se z nich vytvořit legitimní politické téma. Pravicově extremističtí a jiní nenávistně se profilující politici a aktivisté jejich činnost velmi oceňují a ochotně využívají mediální prostor, který jim tato média nabízejí. Dochází k obsahovému prolnutí „alternativních“ médií a oficiálních PR produktů nenávistně profilovaných politických subjektů.

Negativní dopady dezinformací a nenávistných projevů jsou prohlubovány algoritmy sociálních sítí a personifikací obsahu

na internetu obecně. Poskytovatelé těchto služeb profitují z množství interakcí, které šokující, nenávistné a strach budící informace generují. Tato fragmentace, či klanovost, kdy různé skupiny ve společnosti mají své vlastní zdroje informací a utvrzují se ve svých pozicích v uzavřených okruzích svých sítí, znemožňuje dosažení společenského konsenzu a hledání řešení problému sociálního vyloučení.

Na rozdíl od minulosti je třeba rozšířit motivace, které k šíření dezinformací a posilování polarizace vedou. Pokud to v minulosti byly především motivy ideologické, či politické (populistické), s rozvojem nových technologií je třeba zohlednit i motivy ekonomické. Dlouhodobě dochází k účinné monetizaci nenávisti, kterou prostředí online a reklamní systémy umožňují.

Tento trend bude do budoucna bezpochyby nadále posilovat a úkolem pro státní správu, justici, novináře, média, akademickou a nevládní sféru bude lépe této dynamice porozumět, odhalovat mechanismy, které se na radikalizaci a polarizaci podílejí, odkrývat aktéry a jejich motivy, systematicky postihovat ty, kteří při šíření dezinformací a nenávisti překročí zákon, veřejnosti poskytovat kvalitní servis ověřování informací, znesnadňovat monetizaci dezinformací a nenávisti a zvyšovat odolnost společnosti skrze zvyšování mediální gramotnosti.

Obce

BEZRADNÝ STÁT VRACÍ OBCÍM VLÁDU NAD JEJICH ÚZEMÍM

Koncem roku 2018 uvažovalo o zákazu doplatku na bydlení na svém území celkem 71 obcí a 22 z nich tuto chudinskou dávku na bydlení zakázalo. O rok později o zákazu uvažovalo už rovných 100 obcí a v 66 z nich byla koncem roku 2019 vyhlášena alespoň jedna oblast se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů. Počet obcí, které se rozhodly eliminovat pomoc nejchudším, tak meziročně stoupl o 40 %. Počet těch, které už tak učinily, vzrostl na trojnásobek.

MAPA UDÁLOSTÍ V SOCIÁLNÍM ZAČLEŇOVÁNÍ ZA ROK 2019

Dva roky systematického sledování vývoje bezdoplatkových zón jsme v říjnu 2019 zúročili v polemice publikované v odborném časopise Fórum sociální politiky. Upozornili jsme v ní jak na příčiny, tak zejména na důsledky aplikace § 33d a odstavce 9 § 33 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Problematická ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi napadlo 20 senátorů ústavní stížností v prosinci 2017 a od té doby se čeká na jejich posouzení Ústavním soudem.

Zákaz dávky na bydlení nepřináší vítězství nad obchodníky s chudobou, ale jen „méně dávek, více bídy“, tedy další zhoršování situace zasažených domácností, včetně rodin s dětmi. Bezdoplatkové zóny jsou výsledkem bezradnosti státu a podlehnutí nátlaku některých obcí, aby jim přenechaly roli arbitra, komu pomoc poskytnout a komu ne. Ve stejném duchu připravilo MPSV v roce 2019 návrh zákona, kterým se má nejen doplatek, ale také příspěvek na bydlení určený pro nižší střední třídu, rovnou zrušit a obojí nahradit novou dávkou přídavek na bydlení. Podstatným rysem zákona o přídávku na bydlení je přitom převedení odpovědnosti státu za dávkovou podporu bydlení do rukou obcí.

Obce budou moci jen pouhou pasivitou přispět k tomu, že se na celém jejich území ze dne na den přestane dávka na bydlení vyplácet do ubytoven. Vlastním rozhodnutím pak budou moci snížit na určitém území nejvýše uznatelné

nájemné pro potřeby čerpání dávky na dobu jednoho roku (podobnost s bezdoplatkovými zónami je zde více než nápadná). K dispozici přitom budou mít místo stávajících normativů nové hodnotové mapy, podle kterých bude výši dávky určovat 10 % nejnižších hodnot skutečných nákladů na bydlení. Obce budou moci iniciovat kontroly kvality bytů, které mohou nárok na dávku na dlouhé měsíce odložit nebo jejich vyplácení zastavit. Lze přitom předpokládat, že nic z této situace nedostatku kvalitního bydlení pro nízkopříjmové nevyřeší, ale naopak zhorší, jak ukazuje právě zkušenost s „nástrojem v rukou obcí“ v případě bezdoplatkových zón (více info [zde](#)).

Ambice omezovat na místní úrovni nárok na sociální dávky nemají ani zdaleka všechny obce, protože samotný problém chudoby není v ČR distribuován rovnoměrně. Více než o bezradnosti obcí provázející opatření obecné povahy o zónách bez dávek, svědčí návrh změn v dávkách na bydlení o bezradnosti státu, jak zvládnout nepříznivý vývoj při zajišťování bydlení nízkopříjmových. Návrh je tak nedomyšlený, že jej obě lobby obcí odmítají. Významnou část řešení – podporu místní sociální práce – má přitom MPSV v gesci.

Jak se ukázalo v roce 2019, kdy MPSV snížilo svůj dotační titul podpory sociální práce na polovinu, ze 400 na 200

milionů korun, obce o prostředky na sociální práci stojí a jsou připraveny ji na svém území provádět nebo podporovat. Místo posílení příslušného dotačního titulu MPSV poté zvažovalo jeho úplné zrušení (čtěte [zde](#)). Pod tlakem obcí byl pak dotační program na sociální práci pro rok 2019 místo toho navýšen na původní alokaci 400 milionů, byť se tak stalo až v srpnu.

Nyní ovšem MPSV začalo vyjednávat s Ministerstvem vnitra financování sociální práce ze státního rozpočtu formou příspěvku na přenesenou působnost, podobně jako na agendu vyřizování občanských průkazů. Tedy podobně malým objemem a bez sledování, zda takto poskytnuté prostředky skutečně budou využity na sociální práci (více [zde](#)).

MODULÁRNÍ CHANOV

V květnu oznámilo vedení města Most záměr postavit na sídlišti v Chanově 18 modulárních domků, tzv. unimobuněk. Měly být určeny pro rodiny z bloku 3, který bude zbourán. Mezitím si ale většina z nich našla bydlení samostatně.

Přesto se vedení města vydalo na konci jara na exkurzi do Vsetína prohlédnout si známou lokalitu Poschla, kde před 20 lety nechal starosta Čunek postavit stavby z buněk pro trvalé bydlení. Mostečané získali před cestou podrobný popis vsetínského buňkoviště, vč. zprávy o tom, jak vysoce nákladné

na údržbu a nevhodné pro trvalé bydlení při větší koncentraci osob buňky jsou.

Současně obdrželi zprávu, že náklady na výstavbu 18 unimobuněk, cca 22 mil. korun, nebude možné hradit z programů Ministerstva pro místní rozvoj, ani z evropských fondů, a celé je tedy uhradí město Most ze svého rozpočtu. A také samotní obyvatelé Chanova vyjádřili odpor proti výstavbě buněk a zvyšování koncentrace lidí na chudinském, extrémně zanedbaném sídlišti.

IPSI zaslal zastupitelstvu města [rozklad finančních příležitostí na podporu výkupu a rekonstrukce bytů v Mostě](#), a na zavedení důležitých kontaktních center bydlení a občanských poraden pro řešení předlužení, jako alternativu k návrhu stavby unimobuněk.

Agentura pro sociální začleňování předala primátoru Paparegovi negativní stanovisko k záměru výstavby unimobuněk a pohrozila ukončením spolupráce, pokud segregované bydlení města postaví.

Přesto, a přes odpor opozičních zastupitelů, na konci roku zastupitelstvo rozhodlo o stavbě unimobuněk v Chanově a vyčlenilo na ně na rok 2020 v rozpočtu 20 milionů korun.

Ještě předtím, v září, ustavilo zastupitelstvo Mostu Výbor pro mapování a eliminaci negativních sociálních jevů. Vedle povinných výborů – kontrolního a finančního, jde o jediný výbor, který si zastupitelstvo města ustavilo. Předsedou byl jmenován Jiří Nedvěd z hnutí ProMost, který je známý svými ostrými vyjádřeními vůči Romům a hlásí se k potřebě „vyčistit“ město. Je jedním ze zakladatelů webu Neprizpusobeni.cz. Mezi členy výboru je také Irena Čapková, zastupitelka za Mostečany Mostu a vedoucí technického úseku SBD Krušnohor, který ve městě ovládá drtivou většinu bytového fondu.

Rok 2019 bude v historii jedné z nejznámějších a současně pro život nejméně snesitelných sociálně vyloučených lokalit patřit rozhodnutím o stavbě unimobuněk mezi ta nejhorší. Rozhodnutí vedení města v kontextu ustavení represivního výboru, který sociální vyloučení, chudobu a předlužení více než 20 % obyvatel města neřeší, ale zároveň hlídá, zda nejsou „zneužívány dávky“, a také lehkovážné ukončení spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování, ukazují, že vedení města nejenže problém nechce řešit, ale ještě ho prohlubuje.

Kraje

KRAJSKÉ ÚŘADY PROTI BEZDOPLATKOVÝM ZÓNÁM

Při čekání na nález Ústavního soudu k bezdoplatkovým zónám (od 6. prosince 2017 již déle než dva roky) jsme sledovali odpovědné, legislativně konformní a podstatně rychlejší rozhodování krajských úřadů v přezkumném řízení. Začalo to rozhodnutím o zrušení opatření obecné povahy (OOP) na celém území Kladna Krajským úřadem Středočeského kraje, o kterém jsme referovali již v roce 2018. Rok 2019 pak přinesl další dobrou praxi v podobě rozhodnutí Krajského úřadu Královéhradeckého kraje z 28. června 2019 o zrušení plošného OOP vydaného městem Úpice, po kterém

následovalo rozhodnutí Krajského úřadu Olomouckého kraje z 12. listopadu 2019 o zrušení OOP města Šternberk vyhlášeného v rozporu se zákonem.

Pro poučení ostatním krajským úřadům, z nichž další na řadě je KÚ Ústeckého kraje, který se musí vypořádat s připomínkami proti plošně vyhlášenému OOP na celém území Ústí nad Labem a přilehlých Trmic, citujeme z uvedených rozhodnutí krajských úřadů následující pasáže:

„Současná právní úprava tedy neumožňuje pověřenému obecnímu úřadu vydat OOP, jímž je vyhlášena oblast se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů na celé území obce ... Nelze zadlužení obyvatelstva obce nebo počet exekučních řízení, stejně tak ani vyšší míru nezaměstnanosti vykazovanou na katastrálním území obce, vnímat jako sociálně nežádoucí jevy ve smyslu § 33d odst. 1 písm. b) zákona o pomoci v hmotné nouzi ... Zadlužení, které zpravidla představuje hlavní důvod ztráty bydlení u nízkopříjmových osob a příčinu jejich migrace, lze označit za doprovodný jev sociálního vyloučení. Plošné vyhlášení OOP mj. na základě těchto důvodů snižuje efektivitu cílených koncepčních postupů a programů, jež mají za cíl odstranění problémů u osob nacházejících se v nepříznivé sociální situaci nebo osob žijících přímo v podmínkách

sociálního vyloučení.“ ([Rozhodnutí o zrušení opatření obecné povahy MěÚ Úpice](#))

„Je povinností správního orgánu vycházet z platného znění zákona o pomoci v hmotné nouzi, a je-li žadatelem mezi důvody, pro které je spatřována zvýšená míra výskytu sociálně nežádoucích jevů, uvedeno porušování veřejného pořádku, potom je povinností správního orgánu projednat opatření obecné povahy s Policií České republiky ve smyslu ustanovení § 33d odst. 2 zákona o pomoci v hmotné nouzi. ... Z odůvodnění OOP, jakož ani ze sdělení Odboru vnitřních věcí Městského úřadu Šternberk není zřejmé, jakým způsobem správní orgán dospěl k závěru o zvýšené míře výskytu přestupků v předmětných lokalitách, neboť OOP neobsahuje žádné srovnání s výskytem přestupků v jiných lokalitách ani jiný způsob zjištění uvedené skutečnosti.“ ([Rozhodnutí o zrušení opatření obecné povahy MěÚ Šternberk](#))

Evropská komise

ČESKO ZAOSTÁVAJÍCÍ V OCHRANĚ OHROŽENÝCH

Země Evropské unie se vzájemně hlídají co do pokroku ve strukturálních reformách, aby se úroveň jejich rozvoje a kvality života v jednotlivých členských státech zlepšovala nebo alespoň přibližovala průměru EU, což pak usnadňuje volný pohyb osob. Evropská komise vydává pro jednotlivé členské státy pravidelné souhrny upozornění, v kterých oblastech zatím zaostávají, spolu s doporučeními, jaká opatření ke zlepšení je nutné provést.

Ve Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Evropské radě nazvaném „Evropský semestr 2019: Posouzení pokroku ve strukturálních reformách a v předcházení a nápravě makroekonomické nerovnováhy“ ze dne 27. února 2019 byly navíc v souvislosti s přípravou nového období financování koheze (soudržnosti) vydány v příloze D „Investiční pokyny k financování politiky soudržnosti v období 2021-2027 pro Českou republiku“. Neplatí teze o tom, že si jako členská země můžeme sami určovat, na co prostředky určené na strukturální politiku EU využijeme. V zájmu této země

i ostatních zemí EU je, abychom je využili na to, v čem zatím nejsme příliš rozvinutí.

Aby prostředky určené na soudržnost nebyly politickými představiteli členských zemí brány jako „rozpočet navíc“, bude v dalším období brán velký důraz na provázanost evropského financování s národními politikami a financováním ze státního rozpočtu té které země. Dokonce i cíle strukturální politiky EU se nově nazývají cíli politickými. Politický cíl č. 4: Sociálněji Evropa – provádění evropského pilíře sociálních práv pro Česko v letech 2021-2027 upozorňuje na nutnost poskytovat individualizované služby zaměstnanosti, podporovat služby pro předškoláky, včetně dětí mladších 3 let, posílit rovný přístup ke kvalitnímu vzdělání pro osoby ze socioekonomicky znevýhodněných skupin, řešit nerovnosti mezi regiony, zlepšit přístup k sociálním službám a řešit vyloučení z přístupu k bydlení.

Jak je Česko na tuto změnu v nahlížení na Evropské financování připraveno? Bídě. V právě končícím období 2014-2020 byly prostředky z Evropského sociálního fondu určené na aktivní politiku zaměstnanosti (APZ) v roce 2019 již dávno rozebrány, aniž by přitom byl na službách úřadů práce zaznamenán jakýkoli pokrok. Prostředky na APZ byly současně v českém státním rozpočtu seškrtnuty na minimum, protože „kdo chce,

ten pracuje“ (viz [Úřad práce jen pro vzorné nezaměstnané](#)). To samé se děje v podpoře sociálního podnikání, které už druhé programové období plně financuje EU, zatímco český [zákon o sociálním podniku](#) leží již rok ve stavu po vypořádání připomínek někde ve spodním šuplíku předkladatele, jímž je premiér.

Z Evropského sociálního fondu (ESF) a Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) jsou přes MPSV a MMR kromě sociálního podnikání významně podporovány také sociální služby a má to tak dál zůstat. Do novely zákona o sociálních službách dokonce MPSV uvažovalo napsat fondy EU jako standardní formu financování „rozvojové sítě služeb“. Od záměru pod tlakem expertů, kteří jej na rozpor se zásadami financování z ESF upozorňovali, ustoupilo. MMR podporuje investicemi z EFRR budovy škol, školek a sem tam i sociálních bytů. Ne však z daní občanů ČR, ale převážně z daní zemí, které jsou čistými plátcí do rozpočtu EU (viz [Místo zákona o bydlení vládní program Výstavba s mizernými výsledky](#)).

Něco podobného se děje ve financování předškolní péče o děti mladší 3 let. Dětské skupiny a mikrojesle jsou po celou dobu své existence ke spokojenosti Ministerstva financí plně hrazeny z prostředků EU a [návrh změny zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině](#) navrhuje doplnění nového § 20i, kde zdrojem financování mají být „fondy Evropské unie“

– věc dosud v českých zákonech nevidaná. EU se má podílet nikoli na inovacích, ale na standardních sociálních politikách ČR. Bez EU to zkrátka Česko podporovat nechce, což dokládá i souběžné zrušení přístupu dvouletých dětí do školek a aktuálně navrhované zrušení pozic chův a zdravotních sester ve vyhlášce Ministerstva školství č. 280/20016 Sb., o předškolním vzdělávání od září 2020, protože ty ve školkách nebudou potřeba.

Rovný přístup znevýhodněných skupin ke vzdělávání a také posilování zaostávajících škol a regionů je podporován čistě z prostředků EU, tentokrát prostřednictvím programu MŠMT financovaného z ESF. Rozvojovou část inkluzivního vzdělávání dosud hradí rovněž Unie: od vzdělávání pedagogů, přes mzdové příspěvky školním asistentům, sociálním pedagogům a dalším odborným pozicím. Mimochodem, aby tyto klíčové pozice v českém školství mohly být nadále hrazeny z evropských fondů, brání MŠMT jejich zapsání do novely zákona o pedagogických pracovnících, což se týká zejména pozice sociálního pedagoga, jehož přínos pro spolupráci rodiny a školy je zásadní.

Co se však do školského zákona protlačit nepodařilo, je systémová podpora hrazení obědů předškolákům a školákům z rodin ohrožených chudobou, která by byla významnou motivací ke zlepšení předškolní a školní docházky. Vláda

se v roce 2019 definitivně nechala ukolébat dostatkem prostředků ve Fondu evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD) distribuovaným prostřednictvím MPSV, takže opět jen časově omezeným programem EU. Alespoň že se v roce 2019 konečně podařilo přimět všechny kraje, aby si do daného programu podaly žádost a umožnily tak jíst se spolužáky i dětem z Ústeckého kraje, kde se tomu regionální politici zuby nehty bránili. Pro zlepšení docházky místo pozitivní motivace navrhlo MPSV odebrání dávky na bydlení rodičům dětí, které překročí limit 100 hodin zameškaných, nikoli jen neomluvených, hodin za pololetí. MŠMT je sice proti, ale mnoha národním politikům, včetně poslanců tento přístup konvenuje.

Zásadní problém má ČR s bydlením, jehož cenová dostupnost se od roku 2016 podle výše uvedeného sdělení Komise zhoršuje pro všechny, natož pak pro osoby znevýhodněné. MMR i MPSV mají několik výzev a projektů, zákon o sociálním nebo dostupném bydlení však vláda dala „k ledu“ už koncem roku 2018. Pro rok 2020 se na prosinec v Plánu legislativních prací sice objevuje zákon o dostupnosti bydlení od MMR, jeho obrysy ale zatím nejsou ani předmětem debat, natož pak nějakého věcného záměru. Nadějí, že se evropské prostředky neutratí jen na pár bytů v motivovaných obcích, jsou snad jen

plány opozice vyslat do legislativního procesu vlastní zákon o bydlení.

Více k tématu [zde](#).